

Harminc év távolságból

Abonyban nőttem fel, egy alföldi kisvárosban, de édesanyám Budapesten nevelkedett, ahová később én is költöztem. Így történt, hogy az első író, akivel még kisgyerekként találkoztam, a nagyanyám barátnője, Nagy Katalin ifjúsági írónő lett. Az írónő a 80-as években Abonyba érkezett egy író–olvasó találkozóra, és mivel a nagyanyám már nem élt, a találkozó után bennünket látogatott meg. Erre nagyon büszke voltam az osztálytársaim előtt. A beszélgetés során kiderült, hogy verseket írok, és kérte, mutassam meg őket. Nagy Katalin ugyan nem volt a mesterm, de így lett az első író, aki olvasta a „műveimet”.

A következő író az abonyi kötődésű Zalán Tibor volt. Tibor szülei Abonyban éltek, és ő maga is itt nőtt fel. Zalánt az akkori barátnőm révén ismertem meg, aki Budapestre járt az egyik egészségügyi szakközépiskolába, és büszkén elújságolta, hogy a magyartanára kortárs költő. Hamarosan ajándékba kaptam tőle Zalán Tibor egyik válogatott verseskötetét, így kezdtem megismerkedni Tibor műveivel. Ekkor is írtam verseket, de ezekben még nem igazán találtam meg a saját hangomat, témámat. Megkértem a barátnőmet, hogy mutassa meg őket Zalán Tibornak. A barátnőm örömmel vette a megbízatást, és ettől kezdve oda-vissza utazott Abony és Budapest között egy piros dosszié a verseimmel és Zalán melléjük írt megjegyzéseivel. Az első tanácsokat, meglátásokat tehát tőle kaptam a versírás terén, és mindig a versek továbbcsiszolására buzdított. Aztán elérkezett az idő, amikor személyesen is találkoztam vele. Zalán Abonyba jött az édesanyját meglátogatni, és a barátnőm megszervezett egy találkozót az abonyi könyvtárban. Zalánt nagy örömmel, kedvesen fogadták a könyvtárosok az érkezésekor, utána beült velünk beszélgetni az olvasóterembe, majd végül dedikálta egyik könyvét. Ebben a dedikációban neveztek életemben először költőnek, Zalán pedig önmagát „öreg hívekként és öszülő barátomként” aposztrofálta, holott évekkel fiatalabb volt mostani önmagamnál. Ha jól emlékszem, ekkor főleg arra bátorított, hogy minél jobban ismerjem meg a verstant, mert csak akkor lehet szabadverset írni, ha valaki a kötött formákat is ismeri. Tiborral azóta is jó a kapcsolatunk, figyeljük egymás alkotásait, például ő írta a 2022-es könyvem fülszövegét.

A következő mester, akiről az időrendet betartva beszélnem kell, Tandori Dezső. A vele való személyes, mesteri kapcsolatom nagyjából tíz évet ölel fel, az 1995-től 2005-ig tartó időszakot. Amikor rátaláltam Tandori műveire, rögtön közel éreztem magamhoz a hangját, a ma-

daras témáit, hiszen én is rajongtam, és azóta is rajongok a madarakért. Az első Tandori-könyvet tízévesen kaptam. Bementünk az abonyi könyvesboltba, és anyu megkérdezte az eladót, van-e valamilyen madarakról szóló könyvük: Tandori *Madárnak születni kell...*! című könyvét nyomták a kezünkbe. Tandorival először levélben vettem fel a kapcsolatot. Hogy dobogott a szívem, amikor az abonyi postaládánkban a válaszlevele várt! A levelek sokszor a rajzait rejtették, amiket kivettem a falra. Ő lett az első felfedezőm.

1998-ban a Petőfi Irodalmi Múzeum ünnepélyes kezek között reprezentatív születésnapi estet szervezett számára. Ekkor volt hatvanéves. A szervező azt kérte Tandoritól, hogy válasszon ki egy fiatal költőt, aki az esten fellépő illusztris vendégek között felkészönti egy verssel. Tandori engem választott. Pedig akkoriban, a pályán alig elinduló költőként (1997–1998 táján kezdtem el publikálni, és az első kötetem 2001-ben jelent meg) ez nem volt annyira egyértelmű. Ő mégis meglátott, megértett bennem valamit. Így találtam magam Petri György, Esterházy Péter, Várady Szabolcs és más híres írók oldalán, akik talán csak néztek, hogy ki ez a srác... Az erre az alkalomra írt köszöntőversemet a PIM örzi, ahogy ennek a műsornak a felvételét is. Tandori a levelezés mellett nagyon szeretett telefonálni. Ilyenkor általában ő beszélt. Hosszú előadásokat tartott a művészetről, a költészetéről, az életéről, a filozófiáról. Egyetemistaként még bőven volt időm meghallgatni ezeket az eszmeifuttatásokat, és örömmel is tettem, hiszen sokat tanultam belőlük. Néha kárhoztatta az irodalmi életet, de erről bővebben nem kívánok beszélni. Volt úgy is, hogy én hívtam fel. Néha a felesége vette fel, akivel szintén elbeszélgettünk. Például az állatokról. Én azt mondtam, hogy milyen sok szeretetet lehet adni nekik, mire Ágnes azt válaszolta: „És milyen sok szeretetet lehet kapni tőlük!” Második verseskötetem minden versét felolvastam telefonba Tandorinak, és ő mindről elmondta a véleményét. Sokszor emlegette a „leszorítottság” fontosságát, amit ő valamiféle lebegéssel szeretett keverni. Egyszer bemutatta a telefonban, hogy tud szájszaxofonozni. Nagyon jól utánozta a hangszert.

Természetesen előben is többször találkoztam Dezsővel. Egyszer a Vámház körúti Vásárcsarnok előtt beszélünk meg találkozót, egy kora reggeli órában. Mindketten salátát vásároltunk. Ő a madarainak, én a tengerimalacomnak. Ezután visszasétáltunk az Erzsébet hídig. Útközben megálltunk egy kis ivóban, ahol Tandori egy deci

bort ivott, én valószínűleg üdítőt. Elmondtam neki a következő verseskötetem koncepcióját. T. S. Eliot *Átokföldjét* próbáltam volna átírni gyerekkori helyszínekkel, a műszerkezetét követve. Dezső erre azt mondta, hogy egy verseskötetnek kevés lenne. Esetleg versiklusban gondolkozzam. Igaza volt. Egyszer a verseimet olvasva az volt a véleménye, hogy szerintem hamarosan prózát is fogok írni. Én ezt akkoriban szinte hihetetlennek tartottam. Neki lett igaza. Azóta jó pár prózakötet van a hátam mögött: regények, mesék. A Ferenciek terére érve bement egy kis boltba, hogy bort vásároljon. A legelső polcra halászott ki egy palackot, és azt mondta, hogy „a legjobb borokat is eldugják, ahogy a lóversenyen a jó lovakat”. Abban azért nem voltam biztos, hogy tényleg a legjobb bort választotta...

De az egyetemi éveim véget értek. Hosszabb időt töltöttem Finnországban – egyébként még onnan is felhívtam egyszer, és ő utánam küldte az akkor megjelent regényét –, megházasodtam, gyerekem lett. Nem volt már időm a hosszú telefonokra, és úgy éreztem, hogy saját művészi integritásom érdekében ideje eltávolodnom a mesterfiguráimtól. Így történt, hogy a személyes érintkezés szépen, lassan elhalt. Elmentem a temetésére a Fiumei úti sírkertbe. Ott már csak Ágnessel, a feleségével beszélhettem. Nem felejtett el, emlékezett rám. (Egyébként Tóth

Ákos kísért oda hozzá, aki végig Tandori közeli barátja maradt.) „Á, maga az! Dezső nagyon kedvelte magát, de aztán eltűnt...” Ha jól emlékszem, valami ilyesmit mondott, aztán megmutattam neki a második lányomat, Johannát. Egy év múlva Ágnes is követte a férjét.

Tandorival kapcsolatosan beszélnem kell arról, hogy két könyvemről is közölt recenziót. Az egyik az *Alföldben*, a másik a *Palócföldben* jelent meg. Fontos visszajelzések voltak ezek számomra. Az első verseskötetemről például ilyeneket írt: „Egy nagyon jó indulás, pár helyen máris szinte megérkezés. [...] Föld és ember egy vers címe. Egyénien folytatódik: »Magam kiásni magamból...« Természtelíra? [...] A »fényes-fekete föld, amitől függünk...« Nagyon szép. »Holtbirtok« egy vers címe. Ez is nagyon erős. A titkos alagutak a gyökereknél. Hát persze, persze, természetlára. »Békarágás feketült az epren«. Több mint természetlára ilyenkor. [...] Egymásba fognak épülni a művek, úgy érzem, körkörös, mint... lásd elfűrészelt fatörzsek mintázata. A fojtogató idő-por: költőnknek ihlető. »Költőnk« – ezt az ócska frázist azért merem használni, mert nagyon jól szólít meg minket a kötet, lehet vele élni. [...] Acsai, ha nem utálnám irodalomra a futball-hasonlatokat, amolyan 16-oson belül fapofával kavarácsatár. Pedig dehogy fapofa. Mélyhegedű-fájdalom az egész. [...] Szeretem ezeket a szavakat. Képeket [...] Nem költői to-

Fehér László,
Tandori Dezső
sapkája,
2008
Fotó:
Mohai Balázs
© MTI

poszok, vagy hogyan mondják, hanem az élet képei. Egy valódi életéi. Nincsenek csináltságok. [...] Nem is olyan sokára azt mondogathatjuk majd, Acsai olvasói: hú, de jó kis indulás volt... már az indulás is milyen jóra sikeredett. Mert megtörtént a kimódolhatatlan: a versek együttese összeállt. Teszi ezt a tehetség s az igazmondás »természe«.

A másodikról ilyen gondolatai voltak: „Acsai előszere-tettel emlegeti magát kapcsolatban Seamus Heaney-t, tehát a táj-lét-rétegek mélyfúróját, tűzégvágóját. És az ő költésze is – első remek kötete után – további tűzégfejtés. A múltakat, élete legközelebbi múltjait térképezi; plasztikusan és takarékosan adagolva képeit. [...] Acsai verse – struktúráközpontú. [...] Ahogy szerkeszt. Ahogy elemeit »visszahozza«. Ahogy megdöbbsent minket, lét-elemien, hogy mi van még a főnevek, jelzők mögött. [...] Teljesen öntörvényű, öntémájú, a témáját a végsőkéig föld-döngölőn, föld-falón kimeríteni akaró (és tudó!) költészet [...] És önálló hangja van, semmi Heaney. Acsainak megvan önmaga rendkívül komolyan vett (és vehető) költői lehetősége. Költésze. Valamije, amivel ő így, kategóriájában, szerintem a legjobb.” Illetve idetartozik még, hogy egy verset írt nekem ajánlva *Egy fiatal költőnek* címmel, és ebben a versben az egyik versem utolsó sorait is parafrázálta. „Te úgyis megjegyezed, / amit mondok rólad neked, / mint öreg ökölvívó-edzőpartnered / etc. / Én... de rólam ne mondj nekem / semmit, nem az, / hogy meg nem jegyezem, / csak - / kiről beszélsz? / Esetleg / az nincse-meg. / S ez nem elhiteti, / de teszi, / hogy élek, / hogy élsz. * / *Utalás Acsai Roland egyik versére: / »Egy tollpihe milyen nehéz! / Azt játssza veled, / Hogy élsz.« / A többi: köbnyi.” Egyik beszélgetésünkön azt is elmesélte, hogy engem is lerajzolt (Tandori nagyon szeretett fejeket rajzolgatni), de ez a rajz nem került elő a Tandori-hagyatékából. Úgy érzem, mindezekért csak hálás lehetek, és büntudat fog el, amiért élete vége felé eltávolodtam tőle.

A mestereim felsorolását Györe Balázssal kell folytatnom. Nagyon kedveltem a könyveit, és kiderült róla, hogy az édesapja ágán szintén abonyi kötődésű. Többször jártam a Bartók Béla úti lakásukon, ahol a régi Abonnyal kapcsolatos relikviákat ajándékozott nekem. Egyszer közösen nyaraltunk Szigligeten. Ő a családjával, én az akkori barátnőmmel. Balázsék különféle kulturális kirándulásokat szerveztek számunkra, és megmutatták a környék érdekességeit. A felesége is nagyon kedves volt. Balázs napközben regénye befejezésén dolgozott az alkotóházban, délután pedig bennünket kalauzolt. De az igazi „szabad-egyetemek” a Művész kávéházban zajlottak, az Andrassy úton, ahová délelőttönként rendszeresen bejártunk Balázssal. Tőle az angol–amerikai irodalomról, az újhol-

dasokról és a neoavantgádról tanultam sokat. Neki is megmutattam induló verseimet.

Györe Balázs a *Liget* folyóirat szerzői közé tartozott, így kezdtem el a *Liget*-ben publikálni. Ez volt az első folyóirat, ami közölt. Mondhatni, hogy az azóta elhunyt Horgas Béla is a felfedezőm volt. A *Liget*-nél jelent meg egyébként az első verseskötetem is. Emlékszem, mindig személyesen mentem el a verseimmel hozzájuk. Ez ma már szinte hihetetlennek tűnik. Béla elolvasta, és véleményezte őket. Horgastól is nagyon sokat tanultam. Az egyik fő tanácsa az volt, hogy „óvakodjak az irodalmiasságtól”. De akkor én már mindent meg akartam csinálni az irodalomban, az irodalmiasságot és a nem-irodalmiasságot is, és semmilyen leszűkítést nem akartam elfogadni. Így történt, hogy lassan a *Ligettől* is eltávolodtam, és más folyóiratokban kezdtem publikálni.

Egyetemre az ELTE BTK magyar szakára jártam, ahol kedves tanárom Fráter Zoltán (vele egy nagy Karinthy-kutatást is végeztünk, ami során Karinthy kiadatlan publicisztikáit gyűjtöttük össze a Széchényi Könyvtárban), Kenyeres Zoltán és Tarján Tamás volt (ő írt is az első kötetemről).

Nagyjából ennyit szerettem volna elmondani a mestereimről, de fontosnak tartom, hogy azokat az írókat, költőket, szerkesztőket is megemlítsen, akik valamilyen okból szintén fontos szerepet tölthettek be a pályám alakulásában. Ilyen például Tóth Erzsébet, akivel hosszú évtizedek óta baráti és művészi kapcsolatot ápolok, és ő is írt nekem dedikált verset, de ide tartozik még az azóta szintén elhunyt Mányoki Endre is, hiszen tagja voltam az általa alapított, és az *Irodalmi Jelen* égisze alatt működő *Verstörténés*-csoportnak. Gergely Ágnesről sem szeretnék elfeledkezni, akivel szintén többször találkozhattam személyesen, egészen fiatal koromtól kezdve, és még a lakásán is meglátogathattuk. Az egyik kötetemről is írt, valamint ő mutatta be az Írók Boltjában. Keresztury Tibor az *Alföld* rendszeres munkatársává tett, és bevitt az induló *Literába*. Mindig támogatott a műhelyes Villányi László, a tiszatájjas Olasz Sándor, a kortársas Pécsi Györgyi és a forrásos Füzi László, valamint meg kell említenem Jász Attila, Elek Tibor, Marno János és Vörös István nevét is. A kortársaim közül Lackfi Jánost emelném ki. Aki véletlenül kimaradt, attól elnézést kérek...

Jó messzire kellett visszanyúlnom emlékeimben ennek az írásnak az érdekében, majdnem harmincévnyi távolságba. De megérte. Ahogy megérte megismerni ezeket az alkotókat, akiket mestereimként felsorolhattam. Így ért össze a személyes élettörténet az irodalomtörténettel. Miközben e visszaemlékezést írtam, rádöbbsentem, hogy már én is abba a korba léptem, hogy valaki mestere lehetnék.